

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

סיון התשפ"ה

מפטיר וישלח יהושע בן נון (יהושע ב א)

פרשת שלח – שבת מברכין

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 119 פסוקים = דמעה

ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויכפו העם בלילה ההוא. (יד א) אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותו לילה ליל תשעה באב הנה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בקנה של חנם - ואני קובע לכם בקנה לדורות. (תענית כט)

בפרשת שלח 3 מצוות, מתוכן 2 מצוות עשה ומצוה אחת לא תעשה. (ספר החינוך)
עשה: חלה ☑ ציצית. **לא תעשה:** שלא נתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים.

מולד חודש תמוז יהיה בליל חמישי בשעה 21, 58 דקות ו 4 חלקים

צירוף שם הוי"ה השולט בחודש תמוז הוא הוה"י, יוצא מסופי תיבות בפסוק 'וכל זה איננו שנה לי' (אסתר ה יג) והנה צירוף השם של חדש תמוז הוא למפרע, והוא מורה על דין. ומצירוף זה השם נתהווה הדין על המן הרשע באומרו: 'וכל זה איננו שנה לי' על כן שליטת הדין בזה החדש, ואפילו קודם י"ז בתמוז, להיות הימים ימי הלוח המרגלים, אין הימים הללו בהתגברות הרחמים כל כך. והנה תמצא, כי הנשיאים של אלו ב' השבטים שהם נגד ב' החדשים, בעוד שהיו ישראל במדבר אירע בהן מה שאירע. דהנה המרגלים הלכו לתור את הארץ בכ"ט סיון (תענית כט) ממילא הלכו בתמוז חודש הראיה, ויראו את הארץ ויניאו את לב בני ישראל וכו' (במדבר לב ט) ונפגם חוש הראיה. והנה 'ישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום'. (במדבר יג כה) בחודש אב, חודש השמיעה, והוציאו דיבה על הארץ, ותשא כל העדה ויתנו את קולם (במדבר יד א) כי שמעו לדבריהם ונפגם חוש השמיעה. ונגזרה גזירה על אלו ב' החדשים עד כי ירחמם השם יתברך במהרה בימינו. לזה תמצא דהב' נשיאים של אלו ה' שבטים, ראובן שמעון, קבלו פגם תיכף בהיותם במדבר: אליצור בן שדיאור בעדת קרח, וזמרי בן סלוא הוא שלומיאל, כמו שאמר רז"ל בשיטתם. (סנהדרין פב ב.) (בני יששכר תמוז)

והימים ימי בכורי ענבים (ג ט) האותיות שקודם ענבים הם סמא"ל - שיש לס"מ שליטה בתמוז אב שהלכו המרגלים. (פני דוד בשם מהר"ש מאסטרפולי ז"ל) אלו הכ"ב ימים של בין המצרים הם י"ג מן תמוז וט' מן אב, כי בתמוז היה מעשה דלוחות, ואז הוצרך משה להזכיר י"ג מדות של רחמים, ובט' באב היה מעשה דלשון הרע דמרגלים, ואז הזכיר משה הט' מדות בפרשת שלח (יד יח). ועד היום הכ"ב מדות הללו מגינים על ישראל, רק שהם נעלמים בכ"ב ימים הללו בבחינת חסדים מכוסים. ונרמז בפסוק (תהלים קיח כג) מאת י-הנה היתה זאת ר"ת תיקוני זעיר אריך, היא נפלאת בעינינו, רצ"ל המה מכוסים ומופלאים באלו ה' חודשים תמוז ואב הנקראים עיניים, תמוז עין ימין אב עין שמאל, וכעת בעוה"ר נאמר על אלו ב' החדשים (איכה א טו) עיני עיני ירדה מים. (בני יששכר תמוז אב מאמר ד אות ה)

כתב הרה"ק מקומארנא זצ"ל, שיש להזהיר לבעל קורא, שלא לסיים הקריאה של העולה הראשון במלת 'ענבים' כיון שמרמז על סמא"ל, וכתבו דענבים מרמז על דין, דאותיות הקודמות לאותיות ענבים סמא"ל. (חומש 'היכל הברכה')

סגולה בפרשה – כל המעביר ציציתו על עיניו, יהא מובטח שלא יבא לידי סמוי עיניים. וכל המסתכל בהם תמיד, זוכה ומקביל פני שכינה, וטוב להשגה גדולה. וטוב להסיר הכעס, כי כנף בגימטריא כעס. (150) (מנחת יהודה בשם ספר הכוונות)

כתב בספר 'כתב יושר' בשם האריז"ל שצריך בכל רגע להסתכל בציצית באופן זה, היינו שיקח הארבע ציציות בידו ויסתכל בהם שתי פעמים כנגד ב' פעמים עין, ובשעת התפילה שלא יכול להפסיק יכוין שאילו יש בהם תכלת, ודבר זה מועיל מאד להתפלל בדחילו ורחימו ולהעלות הנשמה בלילה, כי ממשך על האדם אור מקיף ויועיל מאד להביא לאדם יראת הרוממות, ויועיל מאד לפרנסה בסוד הכתוב (תהלים קמ"ט טו) עיני כל אליה ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. וכן כתב בספר קיצור של"ה בשם ספר הכוונות שכל המעביר ציציתו על עיניו בשעה שהוא אומר פרשת ציצית יהא מובטח שלא יבא לידי סימוי עיניים. (טעמי המנהגים)

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (טו לט)

כתב ספר החינוך – מי שהוא רודף אחר תאוות העולם כגון שהוא משים לבו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו מבלי שיכוון בהן כלל לכוונה טובה, כלומר שלא יעשה כדי שיעמוד בריא ויכול להשתדל בעבודת בוראו, רק להשלים נפשו בתענוגים, כל מי שהוא הולך בדרך זה עובר על לאו דלא תתורו

אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. (חינוך מ' שפ"ז)

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (שבת עג)

רמז לקשר שבין ציצית לשבת מצינו בעובדה שמספר המלאכות האסורות בשבת הוא ל"ט – 39, ומספר הכריכות שנוהגים לעשות בכנף הציצית הינו גם 39 בכל ענף. כל מלאכות השבת המנויות במשנה נחלקות לארבע קבוצות, ואלו הן:

מלאכות הזריעה – 13 מלאכות, מלאכות האריגה – 11, בחורשת העצים – 8 מלאכות, שאר סוגי המלאכות – 7.

בדיוק כפי סדר הכריכות הנהוג בציצית, שמספר הכריכות בכל חוליה שבין הקשרים נעשה לפי הסדר הזה: 7:8:11:13. (פניני הגר"א)

והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו. (במדבר יג לא)

ארבעה אנשים שנתנו הודאה להקב"ה ופרסמו שם שמים בעולם וסימנך רימן

• ר' – רחב אמרה (יהושע ב יא) **כי י-הנה א-להיכם הוא א-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.**

• י' – יתרו אמר (שמות יח יא) **עמה ידעתי כי גדול י-הנה מפל ה-אלהים.**

• מ' – משה אמר (דברים ד לט) **ינדעת היום והשבת אל לבבך כי י-הנה הוא א-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.**

• נ' – נעמן אמר (מ"ב טו) **הנה נא ידעתי כי אין א-להים בכל הארץ כי אם בישראל.**

אמר הקב"ה תלמדו מכל אלו שגידלו שם שמים בעולם. לכך דאג הקב"ה שהמרגלים יכנסו בקליפה של רימון. (שם באמרתך)

מעשה היה בביתו של ענק שנכנסה לפרדס ואכלה רימון אחד, והשליכה קליפתו. והיו המרגלים מתחבאים שם, כיון שראו אותה קליפה, היו סבורים שמערה היא, ונכנסו כולם לתוכה שנים עשר איש, והיא שאכלה רימון אמרה אלך ואשליך את הקליפה שלא יראה אבי, נכנסה והשליכה אותה חוץ לפרדס, אמרו זה לזה: ראה גבורתה מה שהיתה סבורה שאנו חגבים, וכיון שבאו אצל ישראל, אמרו להם: **נהיה בעינינו כפתגמים.** (תוס' שאנץ סוטה לה. הדר וקנים במדבר יג, ב.)

שאלות

- א. ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וגו' למקום שהוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל. (יג כג-ד) מה הטעם שבכולם כתיב אשכול מלא חוץ מהראשון דכתיב חסר.
- ב. ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה. (יד כד) מה הטעם שלא הזכיר גם את יהושע.
- ג. ועתה יגדל נא פח א-דני פאשר דברת לאמר. ו-הנה ארץ אפים רב חסד נשא עון ופשוע ונקמה לא ינקמה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים. (יד ז-יח) מה הטעם שלא נזכרה כאן מידת אמת. והיא נזכרה בפרשת כי תשא (שמות לד ו) ו-הנה א-ל רחום וחסון ארץ אפים רב חסד ואמת.
- ד. למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי. (יג יא) מה הטעם שכאן ייחס את מנשה ליוסף ולא יחס את אפרים ליוסף. דכתיב (ג ה) למטה אפרים הושע בן נון. וכן הפרידים הכתוב זה מזה שאינם כתובים זה אחר זה. ובמקומות אחרים מצינו שנקרא יוסף על שם אפרים דכתיב (במדבר א לב) לבני יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם וגו'.
- ד. ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה. (יד ד) את מי ביקשו למנות לראשים עליהם במקום משה ואהרן.
- ה. אף ב-הנה אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מצליהם ו-הנה אתנו אל תיראם. (יד ט) ביום זה מי שלא ימצא צל מעל ראשו סימן שהוא עתיד למות באותה שנה.
- ו. ראה בפרשה לדין בהלכות שבת 'שנים שעשאוהו - פטורין'. (שבת ג.) דהיינו שניים שעשו מלאכת הוצאה מרשות לרשות ביחד - הרי הם פטורים.
- ז. והנה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ו-הנה ועשיתם אתם. (טו ט) דרשו חז"ל ראה ציצית וזכור מצות תפילין. כל הלכות התפילין רמוזים בתיבת וזכרתם.
- ז. וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ו-הנה. (יד לו) בתשעה באב נגזר על המרגלים למות והם לא מתו מיד. מלמד שגשפמרבב לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם נכנסות בלשונם. (סוטה לה.) באיזה תאריך מתו המרגלים.
- ח. והנה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ו-הנה ועשיתם אתם ולא תתורו אחריו ויניכם אשר אתם זנים אחריהם. (טו טז) מה הטעם שלעיל דיבר הכתוב בלשון נסתר (טו לח) ועשו להם ציצת על פני בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הקנף פתיל תכלת. וכאן דיבר הכתוב בלשון נוכח.
- ט. במספר הנמים אשר פתתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשא את עונתיכם ארבעים שנה. (יד לד) לכאורה הול"ל שנה ליום שנה ליום. שהרי ארבעים שנה כנגד ארבעים יום.
- י. ועתה יגדל נא פח א-דני פאשר דברת לאמר. (יד ז) מה הטעם דכתיב י' גדולה מכל י' שבתורה.
- כ. ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאאוהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים. (יג כג) מה הטעם שכרתו מיד היה להם להתמין עד שהיו חוזרים ואז היה להם לכרות, כי לאחר מכן נאמר (יג כה) וישבו מתור הארץ משמע שלא כרתו באותו זמן.
- ל. ואולם חי אנו וימלא כבוד ו-הנה את כל הארץ. (יד כא) מה הטעם שהוצרך לומר חי אנו והוא לשון שבועה.
- מ. שלח לה אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אנו נתן לבני ישראל (יג ב) לפי שאמרו ישראל (דברים א כב) ושלחה אנשים לפנינו ויחקרו לנו את הארץ. לנו היינו להנאתנו וטובתנו, אמר הקב"ה למשה שלח לה, ולא להם כי לך דווקא יהיה השליחות להנאה וטובה ולא להם. במה הועילה השליחות למשה רבינו שנגזרה עליו גזרה שלא יכנס לארץ, יותר מדור המרגלים שהרי גם הם לא זכו להיכנס לארץ.
- מ. למטה יששכר ויגאל בן יוסף. למטה אפרים הושע בן נון. (יג ז-ח) כיצד מנה אותם הכתוב? אם דרך תולדותם היה לו למנות אחר יששכר את זבולון דן ואשר. ואם מנה אותם דרך דגליהם ימנה את יהודה תחלה. והוא שינה את סדריהן לא לסדר דגליהם ולא לסדר תולדותם.
- ג. וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר. (יג י) פרש"י - היא הנה הפסלת של ארץ ישראל; שפן דרך הפתחים, מראים את הפסלת תחלה, ואחר כך מראים את השבח. מה הראיה שאמר להם להתחיל מהפסולת אולי זה היה הכי קרוב אליהם.
- ס. ויעלו בנגב ויבאו עד חברון ושם אחימן ששי ומלמי ילידי הענק (יג כב) פרש"י - קלב לבדו הלך שם; ונשתמש על קברי אבות, שלא יתא נסת לחבריו להיות בעצתם. מה הטעם שיהושע לא הלך להשתטח בקברי אבות כמו שעשה קלב.
- ס. והנה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ו-הנה ועשיתם אתם וגו' (טו טז) מה הטעם שחזר לומר למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לא-להיכם. והוא בא לרבות.
- ע. את ו-הנה הוא מגדף ונקמתה הנפש שהוא מקרב עמה. (טו ל) פרש"י - מכאן למכרף את השם, שהוא פקרת (כריתות ז ע"ב). לכאורה קשה מהא דכתיב בפרשת אמור (ויקרא כ טז) ונקב שם ו-הנה מות יומת רגום ורגמו בו כל העדה. משמע שמיתתו בסקילה.
- פ. הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ו-הנה פי חטאנו. (יד מ) לכאורה קשה למה לקו מכיון שהתחרטו ואמרו חטאנו.
- צ. ולא תתורו אחריו לבבכם ואחריו עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. (טו טז) פרש"י - הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העברות; העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העברה. (תנחומא טו) מדוע לא כתיב 'ולא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם' שהרי קודם העין רואה ואח"כ הלב חומד.
- ק. ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד (יג כג) פרש"י - שזכת גפן, ואשכול של ענבים תלוי בה. למה לא נאמר זמורה עם האשכול, כשהוא אומר זמורה ואשכול משמע תרי. ולמה כרתו הזמורה שאינו פרי כלל.
- ר. והעמלקי והקנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף. (יד כה) להלן נאמר (יד מה) ויבד העמלקי והקנעני הישב בקר ההוא ויכנסו ויפתו עד החרמה. וכאן נאמר שהם ישבו בעמק.
- ר. וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. (יג כה) פרש"י - וקלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומקלה אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מקלה ארבעים יום מן המדבר למערב; והם הלכו ארצה ורחבה? אלא שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שיגזר עליהם יום לשנה, קצר לפנייהם את המדבר. ובמדרש (ילקוט"ש) גלוי היה לפני הקב"ה שהם באים ואמרים לשון הרע ונגזר על אותו הדור שנים של צרה (טו לב) יום לשנה יום לשנה תשא את עונתיכם ארבעים שנה וקפץ הקב"ה לפנייהם את הדרך. תנו רבנן: שלשה קפצה להם הארץ - אליעזר עבד אברהם, ויעקב אבינו, ואבישי בן צרויה. (סנהדרין צה.) אמאי לא כתיב בהני שקפצה להם הדרך.
- ש. וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה וישבו אותם דבר ואת כל העדה ויבאו את פרי הארץ. (יג כז) פרש"י - להקיש הליכתו לביאתו: מה ביאתו בעצה רעה, אף הליכתו בעצה רעה. (סוטה לה א) לכאורה קשה איך האנשים שניצצו את ה' והוציאו דיבה על ארץ ישראל, הלכו במקומות שהם סכנה במשך ארבעים יום וישבו בשלום והלא השטן מקטרג בשעת הסכנה.
- ת. ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאאוהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים. (יג כג) פרש"י - שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה, ואחד רמון. והושע וקלב לא נטלו פלוגם. (סוטה לד.) מה היה משקל האשכול שנטלו שמונה מהמרגלים.
- ת. ועשו להם ציצת על פני בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הקנף פתיל תכלת. (טו לח) שקולה מצות ציצית ככל התורה כולה. חלק בציצית שמכפר על שנאת חנם.

תשובות

- א. **אֲשֶׁפֶל** חבירו של אברהם אבינו הוא. דכתיב (בראשית יד יג) **אָחִי אֲשֶׁפֶל** וְאָחִי עֶנְרִי, וכתוב (שם כד) עֶנְרִי אֲשֶׁפֶל וּמְקָרָא. הנחל כבר נקרא בתחלה **נחל אֲשֶׁפֶל** בכתוב חסר ע"ש חברו של אברהם אבינו, אבל אחר שחתכו משם האשכול קראוהו **אֲשֶׁפֶל מלא** ע"ש האשכול כי אשכול ענבים נכתב מלא. (טעמא דקרא) כתיב מלא מורה על לשון רבים כתיב חסר מורה על לשון יחיד. אחרי כריתת אשכול הענבים קראו שם המקום **נחל אֲשֶׁפֶל מלא** ו' שהוא לשון רבים לרמז על שתי פעמים אשכול אחד על שם האיש ואחד ע"ש אשכול הענבים אשר כרתו. (דברי אליהו)
- ב. בנים לא היו לו – [עירובין סג:] ואין לומר עליו **וַיִּרְעוּ יוֹרְשָׁנָה**. **א"נ** לא הוזקק להזכיר את יהושע לפי שעתיד היה הוא להביאם לארץ. (החזקוני) **א"נ** לפי שכלב לבדו השיב לשאר המרגלים, כמו שנאמר (ג' ל) **וַיַּהַס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה**. *
- ג. גרמו המרגלים למידת אַמַּת שתסתלק, כיון שהנהיגו בעצמם את מידת השקר, ובמידה שאדם מודד, בה מודדים לו. ולכך נסתלקו גם שאר המידות ולא יכול משה לאמרם, כי אין כאן אלא ט' מידות של רחמים ולא י"ג, שהם גרמו לכך. (עבד המלך בשם זוהר ח"ג קסא; אגרא דפרקא אות שדמ) *
- ד. דיבה הוציאו שניהם – יוסף על אחיו (בראשית לו ב) **וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּפִתָּם רַעְיָה אֶל אֲבִיהֶם**. ונשיא מנשה על הארץ. ולפי שנשיא אפרים לא הוציא דיבה הפרידם כאן זה מזה. (החזקוני, רבינו אפרים, הרוקח) *
- ד. דתן במקום משה ואבירם במקום אהרן ביקשו למנות עליהם. ומה היה בסופם (טו לב) **וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתַּבְלַע אֹתָם**. (מנחת יהודה בשם המדרש)
- ה. הושענא רבה – הוא יום כ"ו לבריאת העולם (כ"ו בגימטריא יהוה) בליל החותם הגדול, מי שלא ימצא צל לראשו סימן שעתיד הוא למות באותה שנה. וזהו **סַר צִלָּם מִצְּלֵיהֶם** מעל ראשם וזה כאילו אמר שכבר נגזרה עליהם מיתה. (רבינו בחיי בשם הרמב"ן) *
- ו. **וַיִּשְׁאַהֲוּ בְמוֹט בְּשָׂנִים וּמִן הַרְמָנִים וּמִן הַתְּאֵנִים**. (ג' כג) למה דווקא **בְּשָׂנִים**? שהרי ארבעים יום הלכו וסבבו את ארץ ישראל סה"כ ארבע מאות פרסה. והכרחו ללכת אף בשבת, ובעת ההיא לא היה איסור תחומין רק היה איסור להעביר ארבע אמות ברשה"ר, וקי"ל שנים שעשו מלאכה פטורים, לכך כתיב **וַיִּשְׁאַהֲוּ בְמוֹט בְּשָׂנִים**, לבל יתחייב אחד מהם בהוצאת משא מרשות לרשות. (תפארת היונתן)
- ז. ז' אותיות צריכים ג' זיינין ואלו הן **שעטנ"ז ג"ץ. כ' כ** כשר שנאמר (שמות יג ט) **לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְ-הוָה בְּפִיךָ מִן הַמּוֹתָר בְּפִיךָ. כ' כ** כתיבה לשמה – שלא יחתוך פרשה מן הספר תורה וישים בתפילין. ר' רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. ת' תיתורא (חלק בולט סביב הבתים) מ' מעברתא (תעלה חלולה שהרצועה עוברת דרכה) מ' מרובעות. ד"א - ז' שבעה ראשים בשני השינין. כ' כרוכים בשיער. ר' ת' כרוכין בגדין. מ' מוקפין בגויל. ר"ת וְזָכְרָתָם. (רבינו אפרים)
- ז. ז' באלול מתו המרגלים – תרגום יונתן ומיתו גוֹבְרִיָא דְאַפְיָקוּ טִיב פִּישׁ עַל אַרְעָא **בְּשִׁבְעָא יוֹמֵי בְּאֵילוּל** וְהוּן מוֹרְגֵי נִקְטִין מִן פְּרִתְהוֹן וְאֶזְלִין עַד בֵּית לִישָׁהוֹן וְאֶקְלִין לִישָׁהוֹן עִם מוֹרְגֵיהוֹן. וכ"כ הרא"ש בשם בה"ג - 'בז' באלול מתו מוציאי דיבת הארץ' (בית יוסף או"ח תקפ) וי"ג י"ז באלול. (שו"ע שם) *
- ח. חובת הגברא היא הציצית ואיננה חובת החפצא – דהיינו שאם האדם אינו לובש את הבגד אינו חייב להטיל בו ציצית. אם היה נאמר בתחילה לשון נוכח **וְעִשְׂתִּים לָכֶם צִיצִית** על פְּנֵי הַבְּדִיכִים - היה משתמע שיש חובה להטיל ציצית בבגד אף שאינם לובשים אותו לכך נאמר בלשון נסתר. (עדי זהב) *
- ט. ט' באב הוא יום אחד שהיה כל אחד נכנס בקברו מ' שנה. וזהו **יוֹם לִשְׁנֵה יוֹם לִשְׁנֵה**. (מושב זקנים)
- י. י' נסיונות ניסו את ה' וזאת העשירית אמר משה זכור לאברהם שנתנסה ב' נסיונות ונסיון עשירי העקידה וכבש רחמיו לעשות רצונך כן יכבשו רחמך. זכור יצחק שנעקד כשה בנסיון עשירי ואל תמית **שֵׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל** (ירמיה נ יז). זכור יעקב שנתברך ב' ברכות **וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱ-לֹהִים וְגו'** (בראשית כז) ואל תמית בניו. זכור י' שמות יש לך שאינם נמחקים ושמן הנכבד גדול מכולם **לְגַדְלָא נָא פִּתְחֵ-לְדָנִי לִכְךָ י' גדולה**. (הרוקח, ילקוט האזובי) *
- כ. כוונתם היתה כדי להוציא דבה רעה על הארץ כשם שפירותיהן משונין כך עמה משונים. והיו יראים שמה לא ימצאו גדול כזה. (עטרת זקנים) *
- ל. לשון הרע הורגת שלושה - האומרו והמקבלו והנאמר עליו והכא המרגלים שתו בשמים פיהם ואמרו **פִּי תִזְק הוּא מִמֶּנּוּ אפ"ל ב"ה וכו'.** והכא לא שייך אלא מיתת שנים האומרו והמקבלו. וז"ש **וְאוֹלָם חַי אֲנִי וכו'** דהכא לא שייך אלא תרי מגו תלתא **פִּי כָל הָאֲנָשִׁים וכו'** דהם ישראל שקבלו הלשון הרע **וְכָל מְנַאֲצֵי דָהֶם** המרגלים המדברים לה"ר **לֹא יִרְאוּהָ. וְאוֹלָם חַי אֲנִי וכו'.** (פני דוד)
- מ. מ' שנה חי יותר משה רבינו וזהו הנאתו – שאם לא היה שולח המרגלים היה צריך למות, כי נגזר עליו שלא להיכנס לארץ. כי במ' יום היה להם להיכנס לארץ. ועתה בעון המרגלים נגזר עליהם להיות במדבר מ' שנה. (רבינו בחיי, כלי יקר, מושב זקנים) *
- מ. מעלת השלוחין מונה – לפי שהיה גדול בהם אחד מחבירו ומנאם לפי מעלתם. (הרמב"ן) **א"נ** מנו אותם לפי שנתם. (ספורנו)
- נ. נגובה ויבשה הוא לשון נגב. ושמה מעיד עליה. (עטרת זקנים, פענח רוא) וכתוב (בראשית יב ט) **וַיִּסַּע אַבְרָם הַלְלוֹךְ וְנֹסֵעַ הַנְּגִבָה**. כדי שיעמוד להם זכות אברהם אבינו ע"ה. (מנחה בלילה)
- ס. סמך יהושע על תפלת משה שהתפלל עליו **יְהִי יוֹשִׁיעָה מַעֲצַת מְרַגְלִים** וסמך על הנס. (מושב זקנים) כי יהושע כבר ניצל מזה כשקבל ברכתו ממה שאמר לו **יְהִי יוֹשִׁיעָה מַעֲצַת מְרַגְלִים**. (רבינו בחיי) *
- ס. סומא חייב בציצית קמ"ל – נתן ראייה ונתן זכירה, זכירה למי שאינו רואה וראיה למי שרואה. (מדרש רבה יז ה)
- ע. עדים והתראה מיתתו בסקילה – הכא בלא עדים ובלא התראה מיתתו בכרת. (עטרת זקנים)
- פ. פחד גרם להם להתחרט, שמתו המרגלים במגפה ולא התחרטו מעצמן, לפיכך לקו. (מושב זקנים)
- צ. ציצית בשבת לזכר תחת התפילין. דאמר הקב"ה למשה בימי החול יש לנו תפילין לסימן, משא"כ בשבת דאין מניחין תפילין אין לנו סימן שלא לעבור עבירה לכך אמר הקב"ה **וְעִשְׂוֹ לָהֶם צִיצִית** ויהיו הציצית לזכר. (ילקו"ש שלח רמז תש"ג) והיות שהתפילין של יד תחלה נגד הלב והראש אח"כ כנגד העניים לכך כתיב **אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם קוּדֵם**. (אמרות ה') ואע"ג שהעין רואה תחילה מ"מ ראייה ראשונה יכולה להיות פתאומית וא"א להיות נזהר בה. אלא אזהרה היא שלא יהא הלב חומד ויוסיף להביט בעבירה. אלא יסיר עיניו מראות ברע משום הכי יש לשעבד הלב תחלה. (העמק דבר) *
- ק. קשורה נקראת מוט – בעוד שהיא מחוברת נקראת זמורה. ומן הזמורה עושה מוט. זהו **זְמוּרָה וְאֲשֶׁפֶל**. (עטרת זקנים, חזקוני)
- ר. רוב העמלקי והכנעני ישבו בעמק ומיעוטים ישבו בהר, ואותו מיעוט נלחם בהם. (החזקוני) **א"נ** מקומו הקבוע הוא בהר, אבל כעת הוא יושב בעמק לארוב לכם. (ראב"ע) **א"נ** עתה היו העמלקי והכנעני בעמק ואח"כ עלו להר וירדו משם מצדו האחר של ההר לקראת ישראל. (הרלב"ג) **א"נ** יש עמק שהוא בהר, וביחס לגובהו של הר הוא מכונה עמק, אך ביחס לעומק שתחת ההר הוא מכונה הר. (הכתב והקבלה בשם ר"ש פפנהיים)
- ר. רשעים לא קחשיב. (פענח רוא)
- ש. שלוחי משה היו שנאמר (ג' יז) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה** ושלוחי איש האלוקים מוכרחים לשוב אל השליח למקום השליחות. לפיכך שבו **אֶל מִדְבַר פָּאָרָן** ממקום ששלחם משה. ומה שיש לפרוע מהם יפרעו במקום. (אזנים לתורה) ועוד י"ל שאע"פ שכוונתם היתה רעה עדיין לא חטאו במעשה רק אחרי ששבו. ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה.
- ת. תתק"ס סאין היה משקלו של האשכול. וכל אחד היה נושא משאוי של ק"כ סאין. ח' פעמים ק"ך הם תתק"ס. (פני דוד) *
- ת. תַּבְלַת בגמטריא **שנאת חנם** (850 עם הכולל), לומר לך שהיה התכלת מכפר על שנאת חנם. (רבינו אפרים) *

מקורות / חידודון *

ב. **כָּל דְמוֹתַיב מִלֵּה קַמִּיה רַבִּיה - אֲזִיל לְשֹׂאול בְּלֹא נֶלֶד**, שְׁנַאָמַר: "וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחוּרָיו וַיֹּאמֶר אֲדוֹנֵי מֹשֶׁה כְּלָאִם". הטעם לפי שהוא זלזל בכבוד רבו לכך לא יהיה לו בן שיכבדוהו, כי התלמיד נחשב בן לרבו וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין יט:) כל המלמד בן בחיורו תורה כאלו ילדו, וכן אמר ישעיה הנביא ע"ה (ישעיהו ה, יח) **הֲנֵה אֲנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי ה'**, והיינו רצונו לומר תלמידים. או יובן בס"ד הכונה דלא יהיה לו בן זכר אבל בת יהיה לו דהא יהושע היה לו בנות, ולכן דקדק בעל המאמר למנקט הכי אֲזִיל לְשֹׂאול בְּלֹא נֶלֶד, והדרך הזכר מוליך את האב לקבר ולא הבת, והוי מדה כנגד מדה, הוא זלזל בכבוד תורה לכך לא יהיה לו בן זכר שישנו בעסק התורה, אלא בת שאין לה מצות תלמוד תורה. (בן יהוידע – עירובין סג ב)

ביאורים נוספים מדוע לא הזכיר את יהושע - כיון שליהושע היתה רוח נבואית כמו שנאמר (כו יח) **קָח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ**. וכיון שהיה משרת משה ותלמידו לא נטה אחר רשעת המרגלים, ולא היה צורך לשבחו על כך. אבל לכלב היתה רוח אנושית ולא נבואית, ואעפ"כ לא נטה אחר המרגלים (אברבנאל, אלשיך),

א"נ לפי שהועילה לו תפילת משה רבו יְהִ יוֹשִׁיעָךְ מַעֲצַת מַרְגְּלִים אבל כלב מעצמו טרח והשתטח על קברי אבות עד שרוח אחרת היתה עמו. (ש"ד, אוה"ה, פני דוד)

א"נ לפי שרק כלב הלך לחברון שהיא מקום סכנה והראה בזה שלבו בטוח בהשגחת ה', אבל יהושע לא הלך לשם ולכן לא הוזכר כאן. (העמק דבר)

א"נ כיון שכלב דיבר אחת בפה ואחת בלב, דהיינו שאמר למרגלים אני עמכם בעצה, היו עלולים לחשוב שבעבור זה לא יכנס לארץ, לכך הוצרך הקב"ה להזכירו. (ר"י אבן שועיב)

ג. **הטעם שלא נזכרה כאן מידת אַמַּת** - לפי שאמר כאן (יד יב) **אֶפְנֵי בְּדָבָר וְאֹרְשָׁנוּ** ואם היה מתפלל משה **אַמַּת** היה צריך השם לאמת דבריו לכך לא רצה לומר **וְאַמַּת**. (עשרת זקנים)

ד. **על כן הכניס את יששכר בין יהודה לאפרים** כי גם בן יוסף יהיה הגואל כמו בן יהודה על כן הסדר של הפסוק כזה. (אגרא דכלה)

למשה יוסף למטה מנשה – הנה ייחס הכתוב מנשה ליוסף ולא עשה כן לאפרים. והנה בליקוטי תורה למרן האריז"ל כתב כי ה"ב שבטי ישורון בעצמם ובכבודם נתעברו ב"ב האנשים הללו כל אחד באיש משבטו, אך יוסף לא היה יכול להתעבר בשני אנשים ונתעבר רק בהמרגל ממנשה, וביהושע שהוא מאפרים נתגלגל לוי על כן אמר רק במנשה **למטה יוסף למטה מנשה**. (אגרא דכלה) הדבר רמוז ב'פְּלֶם אַנְשִׁים' שכן אנשים - ראשי תיבות: אלו נשמות שבטי יה מעוברות, שהיו מעוברות בהם נשמות השבטים. (מחשף הלבן)

מנשה קיבל את נחלתו בעבר הירדן, ולא היתה לו סיבה שיכשל בהוצאת דיבה על הארץ, שאין לו חלק בה. וא"כ למה נכשל? מוכרחים לומר שדבק בו חטא של יוסף שדיבר לשה"ר על אחיו והוציא דיבתם רעה, לכן כשבאה התורה להזכיר את מנשה ליד חטא המרגלים, הסמיכו ליד יוסף. (ר' יהונתן אייבשיץ)

ה. **כתב הרמ"א** - כתבו הראשונים ז"ל, שיש סימן בצל הלבנה בליל הושענא רבה מה שיקרה לו או לקרוביו באותה השנה. ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה, כדי שלא ליתרע מזליה, גם כי רבים אינם מבינים הענין על בריו, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור עתידות, כן נראה לי. (הרמ"א - שו"ע או"ח תרס"ד א)

ז. **עד מתי לעדה הרעה הזאת** (יד כז) **מתי לעדה ר"ת מפייהם תולעים יוצאים לטיבורם על דבת הארץ**. **עדה** במילוי גימטריא **עשר**. (עשרת זקנים) כזה: עי"ן דל"ת ה"א וכן א"ב ג"ד בגימטריא עשרה ואח"כ באו ה"ו שהוא שמו של הקב"ה כי בעדת עשרה ישכון שמו וזהו (שמות כ ט) **בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכֵּיר אֶת שְׁמִי אָבוּא אֲלֵיךְ וּבְרַבְתִּיךָ**. ולכן **אָבוּא** מלא ו' שעולה גם כן עשרה. (פענת רוא)

ח. יש שכתב מפני שקודם עשיית המצוה האדם רחוק מהקב"ה, אבל אחר עשיית המצוה נעשה האדם קרוב, וכאילו נעשה שותף לקב"ה מאותה מצוה. (שפתי כהן)

שו"ע י"ט א - ציצית חובת גב"ה הוא גב"ה חובת מנא, שְׁפָל וְנָן שְׁאִינוּ לֹבֵשׁ הַטְּלִית, פְּטוּר מִצִּיצִית, וְלִפְיָךְ אִינוּ מְבָרָךְ עַל עֲשִׂית הַצִּיצִית, שְׁאִין מְצַנֵּה אֶלָּא בְּלִבְשִׁתּוֹ. לכך מתחיל הקדיש יתגדל ויש בו ל' שבחות, יתגדל ויתקדש יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל. **פֶּה אֶזְדַּי בֹּא ד'**, זכור אדונותך שבראתה העולם ב'ל' מאמרות (אבות פרק ה) ונתת ל' דברות, ותרם על בניך שנקראו 'כלה' ב'ל' מקומות, **אֶהְבֶּת כְּלִילְתֵיךָ** (ירמיה ב ב) ונמשכה אחריו ברוב אהבה. (הרוקח)

כ. **למה כרתו המרגלים את האשכול בנחל** - רצו שהפירות למרות גדלם לא יהיו שמנים ומתוקים. לכך בחרו בענבים הגדלים בנחל, שאע"פ שהפירות גדולים מפני הלחות המצויה בנחלים אינם משוכחים. [כמבואר בכיכורים פ"א מ" - אין מביאין בכיכורים חוץ משֻבְעַת הַמַּיִנים. לא מתְקָרִים שְׂבָהָרִים, וְלֹא מִפְּרוֹת שְׂבָעֵמְקִים לפי שהן גרוועין] (אזנים לתורה)

מ. **שִׁלַּח לָךְ אַנְשִׁים** - לָךְ ממש כי כבר ידוע שמאת השי"ת היתה נסיבה לבלתי בוא משה אדוננו לארץ ישראל, כי גדלה מדריגתו ממדרגת ארץ ישראל בבחינת **הדעת** והנה גם דורו היו דור **דעה** נאספו עמו במדבר עד אשר יבוא מורה צדק ויתנהג העולם בבחינה עליונה נוראה מאד ואז יבא משה אדוננו עם הדור דיעה שלו. וזה שאמר הכתוב **שִׁלַּח לָךְ אַנְשִׁים** שתשלח את האנשים לָךְ ממש שעל ידי השליחות הלז יתגלגל הדבר שיושלחו לך שיאספו עמך במדבר וזה השליחות יגרום זאת ברוך ה' יודע תעלומות. (אגרא דכלה)

ס. **אמר רבי יצחק**, מֹשֶׁה הַסְּתַפֵּל וַיִּדַּע שֶׁלֹּא יִצְלִיחוּ בְּדַרְכֵיהֶם, וְאָז הַתְּפַלֵּל עַל יְהוֹשֻׁעַ. וְאָז כָּלֵב הָיָה בְּדַסְק, וְאָמַר מָה אֶעֱשֶׂה? הָרִי יְהוֹשֻׁעַ הוֹלֵךְ בְּסִיעוֹ עֲלִיוֹן שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁשַׁלַּח בּוֹ אוֹר הַלְּבָנָה, והוא האיר עָלָיו בְּתַפְלָתוֹ מִשּׁוֹם שְׁהוּא שְׁמֵשׁ. מָה עָשָׂה כָּלֵב? נִשְׁמַט מִקֵּם וְהִלָּךְ לִקְבְּרֵי הָאֲבוֹת, וְהַתְּפַלֵּל שָׁם תְּפַלְתּוֹ. (זוהר שלח קנח ב - מתורגם)

וַיַּעַן בְּנֵי־בְנֵי־אֶדְנָא עַד' חֲקָרוֹן. גִּימַטְרִיא **'כלב לבדו'** (94 עם הכולל) כמשו"ל כלב הוא לבדו שהלך להשתטח על קברי אבות. והנה אפשר לתת טעם לכלב שהלך לינצל מעצת מרגלים ונשתטח על קברי אבות כי כתב רבינו הארי"ז **ז"ל** שיהודה נתעבר בכלב וכלב ידע שיהודה היה בצער על ענין נדוי עה"ב והיו עצמותיו מגולגלין עד שהתפלל משה רבינו ע"ה (דברים לג ז) **שָׁמַע** - הִנֵּה קוֹל יְהוּדָה בְּמַשׁוּׁל ל וכן חש כלב שמה לא יהיה כח ביהודה לעוורו דקאי בנדוי ואסור בשאלת שלום דמנודה לשמים המיר ולכך נתפחד והלך על קברי אבות ובכלל **התפלל על יהודה בעבור הנדוי**. (פני דוד)

טעמים נוספים מדוע יהושע לא הלך להשתטח בקברי אבות כמו שיהיה כלב - א). חשש שיהיה מזה פגיעה בכבוד רבו כאילו אינו מאמין שתפילת משה איש האלוקים נתקבלה. **ב**). כיון שהיה בטוח שהתפילה נתקבלה, לא היה רשאי לסכן את עצמו ללכת למקום הענקים. **ג**). לא רצו יהושע וכלב להשאיר את עשרת המרגלים לעצמם, פן יחשבו על מזימה שלא יוכלו יהושע וכלב להפירה ולהכחישה. וכשהלך כלב לחברון נשאר עמם יהושע לשמוע מחשבותיהם ומזימותיהם. (אזנים לתורה)

צ. **והנה הציצית יהיה לאות ולסימן** שלא ירדוף האדם אחרי הרהור הלב וכל אשר שאלו עיניו. ומה שהקדים הלב, לפי שהלב מנהיג את כל הגוף וכל האברים שבגוף נמשכין אחריו. (רבינו בחיי)

ת. **ויקרתו משם זמורה ואשכול ענבים אֶחָד**. תיבות אלו בגימטריא **אשכול זה היה משאוי תתק"ס סאין** (1828 עם הכולל).

ואפשר לתת טעם שנזדמן להם משאוי תתק"ס סאין - כי **לילית במהלת** גימטריא **תתק"ס** שם רמז דשטן רקד ביניהם ונתלבשו בטומאה. ובזה אפשר לתת טעם למ"ש הקדוש בעל 'ראשית חכמה' כי שונה משניות מבטל היצר הרע דסגולת משניות להרוג יצה"ר ע"ש כי **מתניתין** גימטריא **תתק"ס** ועל ידי קריאת מתניתין יבוטלו. ואפשר שזה טעם שיש במקוה תתק"ס לוגין לעזר ולהועיל ליטרה מהנז' ולכך אפשר דישב משה רבינו ע"ה מ' יום ללמוד תורה דיש במ' יום תתק"ס שעות לבטל הנז' ועיין בילקוט ראובני סוף משפטים ובס' נחלת יעקב אבני שהם פ' בראשית בנחלת יעקב אות י"ו ועיין תשובת הרשב"א בח"א סי' רע"א דאמר בירושלמי **דבריה בטלה בתתק"ס** ולא נתפרש הטעם לשעור זה ע"ש ועיין באחורי תרעא ובפתח עינים. (פני דוד)

תְּכַלֵּת בגמטריא ז' שמות המרגלא השולטים בשבת, הם שבעה שמות היוצאים משם אה"ה יה"ו שסודם מ"ב שבבריאה, והם כנגד ז' ספירות, אה"י כנגד חג"ת, יה"ו נה"י, וה' אחרונה של אה"ה מלכות, וכל אות מז' אותיות אלו מבטש באות אחרת שכנגדה ומהן יוצאין ז' שמות הנקראים מרגלאין, פירוש מרגליות, והם: הוי-ה, הוי-ה בנקוד אלקים, מצפ"ץ, י-ה אדנ-י, א-ל, אלקים, מצפ"ץ, ואלו השמות צריך לכוין בז' ברכות של תפילת שבת. (850 עם הכולל) (אגרא דפרקא - הצבי והצדק)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת